

ЩЕ РАЗ ПРО ПОТРЕБУ ЗНАЙОМСТВА З КЛАСИЧНИМИ МОВАМИ

© Кос В.Є., 2001 р.

Наголошено на важливості знайомства з латинською та грецькою мовами, які допомагають у вивченні романської, зокрема французької орфографії та граматики. Відомо, що латинська мова – основа романських мов. Оскільки французька мова утворилася на основі народної латинської мови, то її словниковий фонд складався зі слів народної латини. Тому тим, хто цікавиться французькою мовою, розмовляє нею, вивчає, досліджує її, необхідно знати її походження, розвиток, зміни. Це зміцнить їх знання мови, зокрема французької орфографії та граматики.

La connaissance du latin et du grec aide pour l'orthographe et la grammaire français. La fréquentation des mots latins fonde la connaissance du vocabulaire français et de son orthographe.

Le français provient du latin et du grec. Mais il faut souligner que la connaissance des origines ne sert pas qu'à donner une orthographe juste ou faire assimiler la grammaire comme un jeu. Aujourd'hui, nous sommes peut-être trop préoccupés par l'orthographe et la grammaire formelle. Et cette préoccupation est trop souvent séparée des autres aspects de l'apprentissage du langage.

La pratique d'un alphabet différent crée une distance, une frontière entre deux langues. Cette distance n'est pas infranchissable, au contraire son existence est justifiée par le fait qu'on doit la franchir. Dans la pratique, il s'agit de manier des mots et d'effectuer des transformations: d'apprendre à voir le mot français dans le mot grec ou dans le mot latin. Quand on s'est habitué à l'alphabet grec ou latin, nombre de “h” ou de “y”, par exemple, apparaissent naturels.

Стало уже постулатом твердження, що знайомство з латинською та грецькою мовами допомагає у вивченні романської, зокрема, французької орфографії та граматики. Особливо корисними виявляються ці знання для студентів, які не мають труднощів з вивченням французької мови і яким дає задоволення вивчення словника, відмінювання дієслів, здійснення різноманітних перекладів та написання есе. Безумовно, знання латинського вокабулярія зміцнює знання словника французького, так само як і його орфографії: це перш за все фіксування подвоєння літер, як наприклад у *ap-pareil*, *ac-com-modant* тощо. Безперечно, таке розчленування слів на їх елементи можна досліджувати на рівні самої латинської мови, і для цього достатньо буде етимологічного словника. Підручники з орфографії пропонують спеціальний словник /префікс, корінь, суфікс тощо/ та вправи на асиміляцію для розуміння слів. Але практика латинської мови дозволяє віднайти похідні елементи у їх природному середовищі, а отже краще зрозуміти їх індивідуально: *ad*, *cum*, *modus*, *paratus*.... Тоді як розчленування на рівні французької мови набуває в більшості випадків деякої штучності: коли, наприклад, даний елемент існує у французькій мові лише всередині слова, як скажімо, “*par*”, що ми його знаходимо у слові “*appareil*”.

Знання етимології, особливо у тих випадках, коли воно корисне лише для вдосконалення орфографії, перевантажує пам'ять замість того, щоб її розвантажувати – тому, що це

знання працює лише в одному напрямку. Отже потрібно проводити аналогію не тільки від французької до латинської, але й навпаки. Тобто на нашу думку, а до неї, гадаємо, приєднається велика кількість викладачів іноземної мови, елементарний початковий курс латини, введений у шкільні програми, сприяв би не тільки розвитку загальної культури учня, але значно полегшив подальше засвоєння ним іноземної мови уже, наприклад, на рівні ВЗО.

Французька орфографія була офіційно кодифікована вже півтора століття тому. Це орфографія етимологізована, музеографічна [3, с.84]. Усім відомо, що французька мова жила з двох джерел: латинського та грецького, і це подвійне коріння повинно було додати окремі штрихи сучасній мові. На сучасному етапі розвитку французької мови не обов'язково знати грецьку для того, щоб вирізнити більшість слів, що з цієї мови походять. Достатньо знати, що вони містять часто літери "y" та "h". Правда, звідти ж походять і такі слова як "*angine*", "*crise*" або "*prêtre*", проте їх орфографія не є важкою [1, с.15].

Знання грецької допомагає прояснити деякі окремі труднощі, як наприклад, подібність між елементами "*philo*" (як "*philosophie*" – філософія), "*phylax*" (як "*prophylaxie*" – профілактика) і "*phyllo*" (як "*chlorophylle*" – хлорофіл). У грецькій мові ці три елементи мають різну вимову, що робить їх відмінність реальнішою, суттєвішою для пам'яті. Застосування різного алфавіту створює певну дистанцію, межу між двома системами, що не означає, що ця дистанція не є непрохідною, а навпаки, її існування оправдовується тим фактом, що її необхідно пройти. Практично йдеться про вміння користуватися словами та здійснювати різноманітні перетворення: вчитися бачити слово французьке у слові грецькому. Це дає можливість спостерігати за словами, асимілювати їх образи. Коли при звичаїться до грецького алфавіту, велика кількість "h" і "y" стає природною. Мова йде не про те, щоб спеціально вивчати грецьку мову, а лише про опосередковане знайомство з нею. Грецький алфавіт необхідний при вивченні точних наук, а грецькі корені і префікси нерідко зустрічаються у словах іншомовного походження. Отже, знову йдеться про загальний культурний та освітній рівні.

Знайомство з латинською та грецькою мовами чи то ближче, чи опосередковано має відношення не лише до вокабулярю, але й до граматики. Учні у школі вивчають логічний аналіз: вони вивчають абстрактну метамову, яка дозволяє їм описувати, класифікувати, а потім відтворювати фрази: підмет, присудок, прямий додаток, обставину тощо [2, с.46]. Більше того, дуже важко пояснити, що таке об'єктний додаток. Фактично, лише невелика кількість спеціалістів з літератури, граматики чи філософії зможе пояснити, що таке об'єктний додаток, оскільки це примушує задуматися над тим, що таке об'єкт.

Знання різних назв граматичних функцій у фразі (підмет, обставина...) повільно засвоюється і його потрібно весь час відновлювати. Виходячи з мови, дуже важко віднайти терміни логічного аналізу, оскільки шлях є завжди зворотним: від ідеї до прикладу, проте складно від прикладу до ідеї. Ніщо не вказує у французькій мові, що дане слово є підметом чи об'єктним додатком. У граматичному курсі доводиться виконувати безліч вправ для того, щоб прийти до дуже обмеженого уявлення про це явище. Така асиміляція дуже корисна, проте не приносить достатньо міцного активного розуміння.

У латинській мові метамова є також абстрактною: номінатив, акузатив, абсолютний аблатив тощо. Але відмінювання, які є варіаціями форми слів, відповідно до їх функції у фразі, дозволяють створити типові приклади: ці структури легко запам'ятовуються, імітуються і дозволяють виводити правила. Оскільки у латинській чи грецькій мовах правило

може бути легко викладене у формі прикладу: фраза “*mihi est liber*”, яка дослівно перекладається “для мене є ця книга”, означає “я маю книгу”. Це правило можна було б сформулювати так: у латині присвійність виражається через об’єкт, у номінативі поєднаний з тим, кому належить цей об’єкт, вираженим у дативі, через дієслово “бути” (*être*). Навчитися бачити за фразою “*consulibus fasces erant*” приклад того ж порядку, означає навчити граматики не лише способом мімесісу, імітації, але й шляхом віртуальних суджень, концептуалізації.

Проте знання джерел допомагає лише навчання правильної орфографії або асимілюванню граматики через гру. Сьогодні ми занадто багато займаємось орфографією та формальною граматиною. А таке заняття нас віддаляє надто далеко від інших аспектів навчання мови. Якщо ми не в змозі врятувати основне, ми намагаємось врятувати видимість [2, с. 48]. Отже, ізолювати елементи словника вміє той, хто слухає чи читає, говорить або пише.

Знання грецьких та латинських коренів дозволяє звести основну частину французького вокабуляря до свого найменшого спільного знаменника і через це до керівництва мовленням: слово “*analyse*” стає таким чином відчитуваним і так само може бути розчленоване як “*coffre-fort*” чи “*pot-pourri*”. Сьогодні ми серйозно поповнюємо словник: йдеться перш за все про технічні терміни, які складаються з небагаточисленних елементів, проте досить строго визначених: *télécommunication*, *protohistoire*. З певної точки зору, довкола нас сьогодні надто багато слів. Індустріалізоване суспільство та інтернаціоналізація мови збільшили потреби номенклатури та викликали розпорошення знань. Вокабулярій еволюціонував, проте синтаксис все більше і більше тяжів до фіксації [3, с. 89]. Ризик, який несе наша цивілізація – це зведення мовного до механічної імітації синтаксичних структур і до застосування технічного словника, що використовується лише для номінації об’єктів.

Щодо словника, то визначальним є те, що мовна творчість проявляється набагато сильніше, ніж сприятливість: той, хто творить слово, переконується, що його не розуміють інші – доказ того, що він наслідує абстрактну манеру [1, с.16]. Протилежність абстрактному – поетичний спосіб викладу: тобто не лише позначати, але й дати зрозуміти завдяки внутрішньому опановуванню законів та звичаїв мови. Поетична мова відтворюється імітацією (мімесісом) та повторенням. Ми не надто роздумуємо над словами, щоб навчитися розуміти їх ефект. Разом з тим важливо навчити основ мистецтва номінації. Свобода і можливість номінації, дана Адамові, є в основі західної концепції свободи як панування, як суверенітет. Законодавець, який організовує світ через мову, є людиною у вищому ступені вільною та творчою: поетом.

Для того, щоб добитися володіння словником, потрібно сприйняти його правила і в першу чергу – традиції. Етимологія слова “етимологія” є дуже показовою: етимон, базове слово – це справжній, реальний смисл. Ми сприймаємо сьогодні як наївну думку те, що справжній смисл слова є його оригінальний смисл. Ми вважаємо, що це можна визначити, порівнюючи з тим, як його сприймають у наш час, у нашому оточенні. Таке відношення має серйозні причини: коли слово вжите вперше, той, хто його вводить, надає йому особливого значення, ним він хоче щось повідомити. Смисл, що вкладається при першій появі цього слова, є його мотивованим вживанням. Той, хто творить слово, є свідомішим його значення та його змісту, ніж звичайний користувач. З цього виникає, що чим бідніша є мова, тим більше її користувачі повинні бути творчими і тим краще володіти мовою [1, с.18]. Мовні спеціалісти, педагоги продовжують відшукувати етимологію, але неспеціалісту доводиться

вірити їм на слово. Залишається все менше та менше способів перевірити самостійно глибокий смисл того чи іншого грецького, латинського чи індоєвропейського слова. Зрештою для нашої цивілізації, для нас самих йдеться не стільки про те, щоби віднайти своє коріння, а швидше про те, щоби дати кожному можливість “викорінитися”, отримати мовну свободу – і зробити це можна через класичні мови. Річ непроста, але свобода дається непросто.

1. Bruno Masala “Etudier les langues anciennes” *Revue culturelle et scientifique de l’Université de Metz*, 1993, n.1, p.14-18. 2. Миньяр-Белоручев Р.К., *Методика обучения французскому языку*, М., 1990, с.46-48. 3. Сабанеева М.К., Щерба Г.М., *Историческая грамматика французского языка*, Л., 1990, с.84-89.

Т.Й. Лещук

Національний університет “Львівська політехніка”

ЗДОБУТКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ДЕЯКИХ РОЗДІЛІВ ЛІНГВІСТИКИ З ПОГЛЯДУ ЛІНГВОФУТУРОЛОГІЇ

©Лещук Т.Й., 2001

Досліджено питання наукового прогнозування розвитку таких підрозділів лінгвістики, як етнолінгвістика, психолінгвістика, комп’ютерна лінгвістика, лінгвістика тексту, термінологія, лексикографія, лінгвістична інтелектуалізація, філософія мови.

Враховуючи впливи суспільних, історичних і духовних процесів на удосконалення підходів до трактування мовних питань, а також значення мови в її багатогранному практичному застосуванні, автор розкриває на цій основі певні закономірності розвитку лінгвістики, теоретично накреслює її тенденції.

Дане дослідження, що відкриває нову сторінку лінгвістики – лінгвофутурології, буде корисним для складання перспективних проєктів наукових мовно-дослідницьких напрямків, прогнозування мовних процесів, а також для можливостей вибору молодими науковцями дослідницької перспективної теми.

In the article such questions of research forecast as the development of a whole range of subdivisions of linguistics are researched. It includes ethno-linguistics, psycholinguistics, computing linguistics, linguistics of the text, terminology, lexicography, linguistical intellectuality, philosophy of language, etc.

Including social, historic and national processes and the meanings of the language in its subsequent, versatile and practical usage, the author tries to develop certain appropriateness of linguistics development and its futuristic tendency.

This investigation opens a new page in lingua futuristic science and it is used for making up of some new prospects in research directions, and prediction of linguistical processes.

Besides it may be used by young researchers for a choice of research topics.

Центральним питанням в поставленій темі є спроба визначення стратегії розвитку деяких розділів лінгвістики на найближчий і дальший періоди, що впливає з об’єктивних закономірностей суспільного розвитку та ґрунтується на духовних цінностях. Отже, лінгвістичні процеси розглядаємо залежно не так від матеріального (економічного) фактора,